

Handelshøgskolen
i Bodø

SIB AS - SENTER FOR INNOVASJON OG BEDRIFTSØKONOMI
Centre for Innovation and Economics

Statkraft i Finnmark

Samfunnsnytte og lokal betydning

Frode Kjærland
Terje A. Mathisen
Gisle Solvoll

Sib rapport nr. 7/2009

www.hibo.no

Statkraft i Finnmark Samfunnsnytte og lokal betydning

av

Frode Kjærland
Terje A. Mathisen
Gisle Solvoll

Handelshøgskolen i Bodø
Senter for Innovasjon og Bedriftsøkonomi (SIB AS)

fkj@hibo.no

tam@hibo.no

gso@hibo.no

Tlf. +47 75 51 72 00

Fax. +47 75 51 72 68

Utgivelsesår: 2009

ISSN 1890-3584

FORORD

Dette er en rapport som er skrevet på oppdrag fra Statkraft. Arbeidet er utført i perioden mai – november 2009. Forfattere er førsteamanuensis Frode Kjærland, seniorforsker Terje A. Mathisen og forskningsleder Gisle Solvoll. Solvoll har vært prosjektleder, mens Mathisen og Kjærland har skrevet det meste av rapporten. Kontaktperson hos Statkraft har vært informasjonssjef Bjørnar Olsen, Investor Relations-ansvarlig Yngve Frøshaug og prosjektøkonom Ketil Levang.

Rapporten bygger direkte på en rapport om samfunnsnyttene og den lokale betydningen til Statkraft i Nord-Norge, (Kjærland m. fl., 2009). Store deler av innholdet i denne rapporten finnes således også i rapporten som omhandler aktiviteten i hele landsdelen.

Vi vil takke rådmennene i Alta og Lebesby som velvillig stilte opp til intervju.

Bodø, 24. november 2009.

INNHOOLD

FORORD	I
INNHOOLD	II
SAMMENDRAG	III
1. INNLEDNING	1
1.1 BAKGRUNN, FORMÅL OG PROBLEMSTILLINGER	1
1.2 METODISK TILNÆRMING	1
1.3 TIDLIGERE ERFARINGER OG ALTERNATIVE VERDSETTINGSMETODER	4
1.4 DATAMATERIALET	6
1.5 BEGRENSNINGER VED ANALYSEN	6
1.6 RAPPORTENS OPPBYGGING	7
2. STATKRAFT	8
2.1 KONSERNET STATKRAFT AS	8
2.2 VIRKSOMHET I FINNMARK.....	9
3. DIREKTE VIRKNINGER	11
3.1 SYSSELSETTING OG ARBEIDSKRAFTKOSTNADER	11
3.2 PRODUKSJON	11
3.3 VERDIEN AV KONSESJONSKRAFT	14
3.4 SKATTER OG AVGIFTER	16
3.5 SPONSORVIRKSOMHET	18
4. INDIREKTE VIRKNINGER	20
4.1 KJØP AV VARER OG TJENESTER (LØPENDE DRIFT).....	20
4.2 INVESTERINGER.....	21
5. INDUSERTE VIRKNINGER	22
5.1 SYSSELSETTINGSVIRKNINGER	22
6. KATALYTISKE VIRKNINGER	24
6.1 BEFOLKNINGSUTVIKLING	24
6.2 LOKALISERINGSVIRKNINGER.....	25
7. AVSLUTNING	26
REFERANSER	28
VEDLEGG: INTERVJUGUIDE TIL INTERVJU AV RÅDMENN	29

SAMMENDRAG

Denne rapporten redegjør for ulike virkninger av Statkraft sin virksomhet i Finnmark. Dette kan betraktes som et samfunnsregnskap for den aktiviteten selskapet har i dette fylket. Problemstillingen har vært å dokumentere de direkte, indirekte, induserte og katalytiske virkningene som Statkraft sin virksomhet genererer.

- *Direkte virkninger* er driftsavhengige virkninger som i sin helhet, eller i det alt vesentligste, kan knyttes til Statkraft sin virksomhet.
- *Indirekte virkninger* (virkninger for underleverandører) av Statkraft sin virksomhet genereres av den etterspørsel som de direkte virkningene fører med seg.
- *Induserte virkninger* er knyttet til at Statkrafts virksomhet bidrar til økt produksjon og sysselsetting, som dermed gir økte inntekter i regionen som igjen fører til økt privat og offentlig konsum.
- *Katalytiske virkninger* er lokaliseringsevirkninger for andre bedrifter og næringer grunnet Statkraft sin virksomhet.

Det er kraftverkgruppe Finnmark og settefiskanlegget i Talvik som omfattes av analysen. De aktuelle kraftverkene er (årlig middelproduksjon i parentes): Kjøllefjord vindpark (150 GWh), Adamselv kraftverk (199 GWh) og Alta kraftverk (655 GWh). Samlet årsproduksjon fra disse anleggene er om lag 1 000 GWh.

Direkte virkninger

I 2008 sysselsatte Statkraft 15 personer i Finnmark. Lønnsutbetalingene var vel 7 mill. kr. Når det gjelder Statkraft sin kraftproduksjon i Finnmark og de direkte virkninger av denne, kan følgende framheves:

- *Produksjonsomfang.* Av Statkraft sin produksjon i Nord-Norge på 10 664 GWh foregår 9 % (1 004 GWh) i Finnmark. Samlet kraftproduksjon i Finnmark er om lag 2 425 GWh, noe som innebærer at Statkraft har en markedsandel på ca. 41 % i fylket.
- *Produksjonsverdi.* Markedsverdien i 2009 kr til Statkraft sin kraftproduksjon i Finnmark er anslått til 4,2 mrd. kr, 4,7 mrd. kr og 5,2 mrd. kr med en forventet framtidig kraftpris pr. kWh på henholdsvis 32 øre, 36 øre og 40 øre.
- *Konsesjonskraftverdi.* Verdien til konsesjonskraften Statkraft bidrar med til kommunene Alta, Kautokeino og Lebesby har vi anslått til ca. 6,5 mill. kr årlig i perioden 2004-2008.
- *Betalte skatter og avgifter.* I 2008 betalte Statkraft 29 mill. kr i skatter og avgifter (eiendomsskatt, naturressursskatt og konsesjonsavgift) til kommunene Alta, Kautokeino og Lebesby. I andel av kommunenes driftsinntekter var dette henholdsvis 1,6 %, 2,4 % og 4,4 %.
- *Sponsorvirksomhet.* Statkraft sponsoraktivitet som berører Finnmark beløper seg til om lag 700 000 kr i 2009. Mottakere var bl.a. Alta skolemusikkorps, Chrisfestivalen i Kjøllefjord og Finnmarksløpet.

Indirekte virkninger

Når det gjelder Statkraft sine kjøp av varer og tjenester og virkningene av disse innkjøpene for næringslivet i Finnmark, vil vi fremheve følgende:

- *Omfang av vare- og tjenestekjøp.* Statkraft kjøpte i 2008 varer og tjenester knyttet til den daglige driften i kraftverkgruppe Finnmark for 26. mill. kr. Anslagsvis 12 mill. kr. av dette ble kjøpt hos leverandører i Finnmark.
- *Typer av vare- og tjenestekjøp.* Innkjøpene gjelder i hovedsak entreprenørtjenester, driftsmateriell samt reparasjoner og vedlikehold. En del av innkjøpene er også knyttet til tjenestekjøp og innleie av konsulenter.
- *Foretatte større investeringer.* Statkraft har investert betydelig i dette tiåret gjennom vindmølleparken i Kjøllefjord.

Induserte og katalytiske virkninger

Når det gjelder sysselsettings- og lokaliseringsevirkninger av økt privat og offentlig konsum pga. økte inntekter i Finnmark som Statkraft sin virksomhet fører med seg, kan følgende fremheves:

- *Sysselsettingsvirkninger privat sektor.* Statkraft sine kjøp av varer og tjenester i Finnmark gir en sysselsettingsvirkning i andre næringer på 24 årsverk (lavt anslag), 30 årsverk (middels anslag) og 36 årsverk (høyt anslag).
- *Sysselsettingsvirkninger offentlig sektor.* Statkrafts betaling av skatter og avgifter (inntektsskatt og arbeidsgiveravgift, konsesjonsavgift, eiendomsskatt og naturressurs-skatt) bidrar med 26 årsverk (lavt anslag), 33 årsverk (middels anslag) og 40 årsverk (høyt anslag) i Finnmark.
- *Samlede sysselsettingsvirkninger.* Totalt genererer aktiviteten til Statkraft i Finnmark sysselsetting i privat og offentlig virksomhet på 65 årsverk (lavt anslag), 78 årsverk (middels anslag) og 91 årsverk (høyt anslag).
- *Økt næringsaktivitet.* Statkrafts utbygginger har i noen tilfeller hatt nytte for befolkningen og vært direkte medvirkende til økt næringsaktivitet i utbyggingskommunen lenge etter prosjektavslutning. Et eksempel er befolkningens nytte av anleggsveger. En annen konsekvens av Statkrafts investeringer er at lokale entreprenørbedrifter opparbeidet seg kompetanse slik at de i ettertid ble bedre rustet til å konkurrere om oppdrag både i og utenfor egen kommune.

1. INNLEDNING

Nedenfor redegjøres det for bakgrunn for, formålet med og de problemstillinger som tas opp i rapporten. Den metodiske tilnærmingen gjennomgås, og begrepet ringvirkninger knyttet til kraftproduksjon diskuteres. Det gis videre en kortfattet gjennomgang av beregninger av samfunnsnytte i andre næringer før det gis en beskrivelse av det datamaterialet vi har benyttet.

1.1 Bakgrunn, formål og problemstillinger

Statkraft ønsker å belyse den betydningen selskapets virksomhet har for det norske samfunnet. I 2008 utarbeidet Handelshøgskolen i Bodø (HHB) således et samfunnsregnskap som dokumenterte selskapets samfunnsmessige betydning både i forhold til direkte virkninger, og mer indirekte virkninger. Analysen ble avgrenset til Helgelandsregionen i Nordland fylke. Resultatene av arbeidet er dokumentert i Kjærland og Solvoll (2008). I 2009 ønsket Statkraft å få utarbeidet et samfunnsregnskap som dekker *hele* Nord-Norge, samt en egen rapport for Finnmark. Arbeidet legges opp etter samme mal som ble benyttet ved analysen av Helgeland, dog med en metodisk videreutvikling som bedre kan belyse den nytten vertskommuner har av Statkrafts tilstedeværelse.

Formålet med denne rapporten er således å dokumentere de forskjellige virkninger Statkraft sin virksomhet i Finnmark gir. I prosjektet legges det opp til å besvare følgende tre problemstillinger:

1. Hva er de *direkte* og *indirekte* virkninger gir Statkraft sin virksomhet i Finnmark?
2. Hvilke *induserte* virkninger gir Statkraft sin virksomhet i Finnmark?
3. Hvilke *katalytiske* virkninger gir Statkraft sin virksomhet i Finnmark?

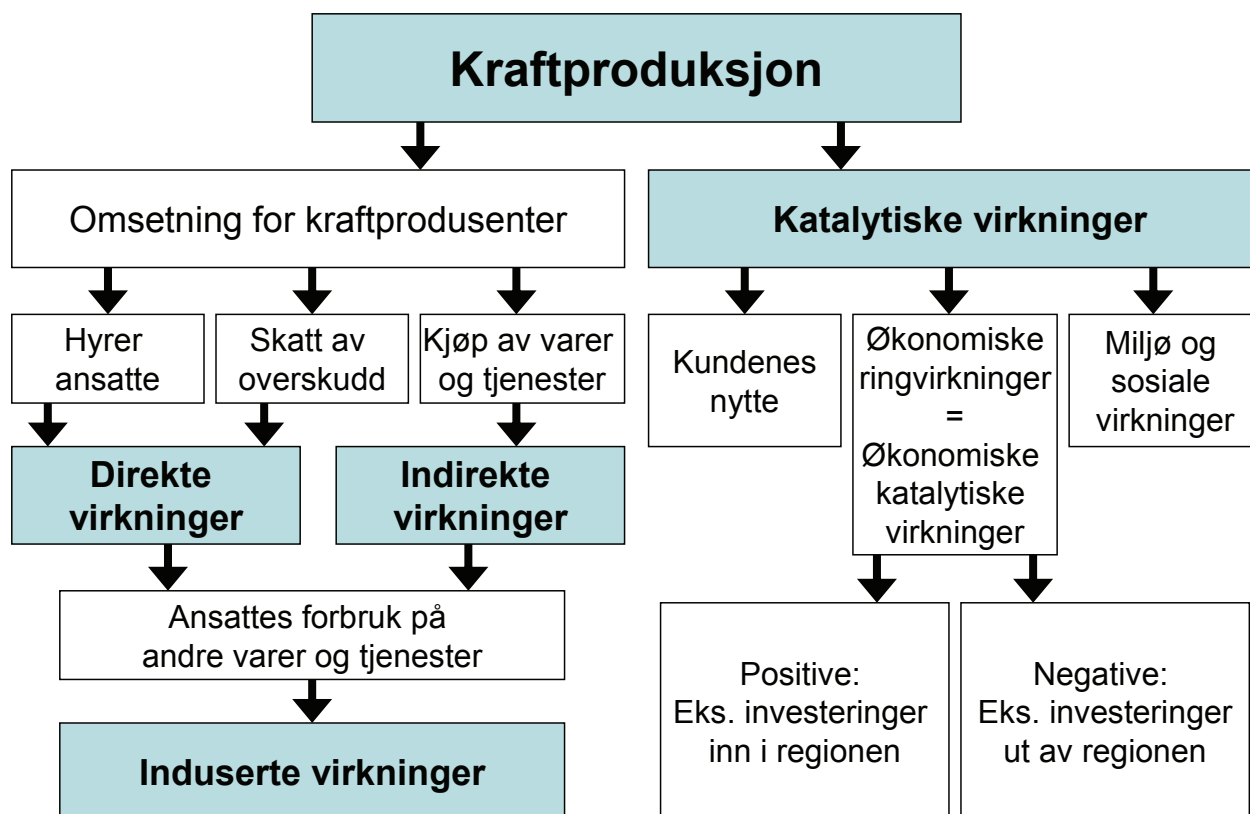
Besvarelsen av de tre problemstillingene ovenfor vil gi solid dokumentasjon på Statkraft sin samfunnsnytte for Norges nordligste fylke. Prosjektet vil således dokumentere det vi kan omtale som de *regionale virkningene* eller *ringvirkningene* til Statkraft sin virksomhet i Finnmark.

1.2 Metodisk tilnærming

Den metodiske tilnærming for å besvare de ovenfor nevnte problemstillinger følger tradisjonell prosedyre for gjennomføring av samfunnsmessige analyser av næringer eller enkeltbedrifter der regionale virkninger vektlegges særskilt.

Tabell 1-1 viser virkningene av kraftproduksjon i fire kategorier (uthevet) og sammenhengene mellom dem¹. Det skilles mellom direkte, indirekte, induserte og katalytiske virkninger. Det vi tidligere har gitt benevnelse *regionale virkninger* eller *ringvirkninger* omfatter de tre kategoriene indirekte, induserte og katalytiske virkninger.

¹ Kategoriseringen er generell men oppsettet i figuren er hentet fra en analyse av ringvirkninger i luftfarten av Hanssen m.fl. (2008), som bygger på en rapport av Cooper og Smith (2005).

Tabell 1-1: Ringvirkninger av kraftproduksjon.

Vi kan dermed skille mellom virkninger som genereres av Statkrafts etterspørsel, dvs. virkninger som er nødvendige for, og en direkte konsekvens av, bedriftens tilstedeværelse i regionen, og de mer dynamiske tilbudsideeffektene. Tilbudsideeffektene (katalytiske virkninger) genereres av den betydning Statkraft sin virksomhet representerer som lokaliseringfaktor for næringslivet (og befolkningen). I de følgende avsnittene vil vi gjøre rede for de ulike virkningene.

Direkte virkninger

Direkte virkninger defineres som driftsavhengige virkninger som i sin helhet, eller i det alt vesentligste, kan knyttes til Statkraft sin virksomhet. De direkte virkningene (eksempelvis antall ansatte, lønn, omsetning fordelt på virksomhetsområder etc. og betalte skatter og avgifter) finnes det rimelig sikre tall for. I tillegg vil Statkraft sitt produksjonsomfang (målt i kraftproduksjon) kartlegges, og verdien av produksjon og konsesjonskraft vil anslås. Vi vil også sammenholde denne produksjonen med andre kraftprodusenters produksjon.

De direkte virkningene er de virkninger som er sikrest å anslå. Kartleggingen vil skje gjennom tilgjengelige sekundærdata og intervjuer med aktuelle personer i Statkraft som har oversikt over regnskapene og annen relevant informasjon om Statkrafts virksomhet.

Indirekte virkninger

De indirekte virkningene (virkningene for underleverandører) av Statkraft sin virksomhet genereres av den etterspørsel som de direkte virkningene fører med seg. Underleverandørene kan i prinsippet være lokalisert hvor som helst. I en analyse av Statkraft sine regionale

effekter er det derfor nødvendig å gi et best mulig anslag på hvor stor andel av underleveransene som kommer fra Finnmark, og hvor stor andel som kommer fra andre regioner eller utlandet.

De indirekte virkningene kan måles både langs en næringsmessig dimensjon (hva brukes faktisk av underleveranser), noe som en kan finne i Statkrafts regnskaper, og en geografisk dimensjon. Generelt vet man ofte vesentlig mindre om underleverandørenes lokalisering enn om den næringsmessige sammensetningen av dem.

Induserte virkninger

De induserte virkningene er knyttet til at Statkrafts virksomhet bidrar til økt produksjon og sysselsetting i regionen, og dermed til økte inntekter, både direkte og indirekte. Den økte inntekten fører til økt privat og offentlig konsum, som fordeler seg på visse vare- og tjenestegrupper. Induserte virkninger og indirekte virkninger kan anslås samtidig, dersom man for eksempel bruker modellverktøy som PANDA² eller Econ Pöyrys ringvirkningsmodell. En gjennomgang av forutsetningene som ligger til grunn for ringvirkningsberegningene i PANDA er gitt av Lian m.fl. (2005).

Lian m.fl. (2005) beregner ringvirkninger målt i antall årsverk. Antall årsverk som er direkte involvert i driften blir dermed justert opp med en multiplikator for å angi de totale ringvirkningene. Denne multiplikatoren er 1,3-2,0 for induserte- og indirekte virkninger og omtrent 3,4 dersom man også inkluderer de katalytiske virkningene³. I motsetning til luftfarten er det i kraftbransjen en begrenset sammenheng mellom antall ansatte og ringvirkningene. Når kraftanlegget først er bygget generer det store inntekter samtidig som det kreves relativt få ansatte. Vi vil derfor benytte tall for direkte og indirekte virkninger målt i kroner gjennom kjøp av varer og tjenester i stedet for antall årsverk. Dette muliggjør en mer "direkte" beregning av de induserte virkningene der vi baserer oss på multiplikatorer beregnet i andre undersøkelser fra kraftbransjen. Således vil vi benytte de multiplikatorer som er utledet for Agder Energi (2006), og tilpasse disse til Statkrafts virksomhet i Finnmark ved å korrigere for ulik innkjøpsprofil og ulikt konsesjonsbidrag til kommunene.

Katalytiske virkninger

De mest kompliserte, og dermed mest usikre, effektene å anslå, er de katalytiske virkningene (eller tilbudssidevirkningene) av en nærings eller bedrifts virksomhet. Dette kan defineres som at nærings eller bedriftens virksomhet påvirker andre bedrifters lokaliseringsvalg. I tabell 1-1 er de katalytiske virkningene delt i tre grupper – brukernytte, økonomiske ringvirkninger og miljø- og sosiale virkninger. Av disse tre er det bare de økonomiske ringvirkningene som vi fokuserer på. Strømkundenes nytte (konsumentoverskudd) oppstår som en følge av at betalingsvilligheten er større enn det brukerne må betale. Effekten av konsumentoverskuddet på den økonomiske aktiviteten er vanskelig å fastslå og er derfor ikke tatt hensyn til i beregningene. Effektene kan uansett ikke relateres utelukkende til Statkraft siden kundene ville fått samme produktet dersom andre hadde vært leverandører (men kanskje til en annen

² PANDA-modellen (forkortelse for Plan- og Analysemodell for Næringsliv, Demografi og Arbeidsmarked) er for eksempel benyttet til å beregne sysselsettingsvirkninger av virksomheten til Agder Energi. Asplan Viak AS (2006), og et eventuelt OL i Tromsø i 2018, NORUT (2008). Denne modellen er også benyttet av Lian m.fl. (2005) for beregninger av ringvirkninger i luftfarten.

³ I følge Lian m.fl. (2005) er multiplikatoren, M, definert som: $M = (\text{direkte} + \text{indirekte} + \text{induserte}) / (\text{direkte})$.

pris). Miljø og sosiale virkninger kan for eksempel være relatert til inngrep i naturen eller en positive ”drive” i befolkningen som utløses av optimisme relatert til kraftutbygging.

Det er to måter å anslå de økonomiske katalytiske virkningene på. Den ene er å vurdere effektene av en bedrifts virksomhet i forhold til virksomheten til andre bedrifter/næringer som vi kjenner de katalytiske effektene til, og å trekke paralleller. Den andre er å intervju aktuelle bedrifter i en region for å kartlegge i hvilken grad de tror at aktiviteten til en større bedrift eller næring påvirker deres lokaliseringssatferd. Dette er for eksempel gjort i Bråthen m.fl. (2006b) i et forsøk på å anslå de katalytiske virkningene av Molde lufthavn og Henriksen m.fl. (2009) for Skarv utbyggingen på Helgelandskysten.

Generelt har det vist seg at lokalisering, handel og investeringer er viktige katalytiske effekter. For kraftbransjen vil lokaliseringseffekter være spesielt viktig siden bedrifter vil tiltrekkes kraftkommuner som både er rikere (lavere avgiftsnivå) og kan tilby god tilgang til kraft. Det er likevel ikke alltid entydig om det er kraftutbyggingen som gir bedriftsetablering eller bedriftenes behov som fører til kraftutbygging, jf. ”høna og egget”. Et eksempel er Rana hvor kraftutbyggingen var nødvendig for oppbyggingen av industrien.

I vår analyse vil vi ikke forsøke å gi pengemessige anslag på de katalytiske virkningene av Statkraft sin virksomhet i Finnmark. Generelt kunne man, uten å ta utgangspunkt i en spesiell kraftprodusent, ha diskutert betydningen av god tilgang på stabile og prismessig konkurransedyktige kraftleveranser som lokaliseringdriver generelt. Denne diskusjonen har vi imidlertid ikke gått nærmere inn på.

1.3 Tidligere erfaringer og alternative verdsetningsmetoder

Det er i en rekke sammenhenger behov for å kunne beregne en samfunnsnytte av en gitt aktivitet. Dette gjelder i flere bransjer og i ulike sammenhenger. Det har derfor vært gjennomført flere utredninger, analyser og vurderinger innen både kraft, olje/gass, samferdsel og kultur. Alle slike vurderinger har relevans i forhold til denne rapportens formål.

Regionale effekter oppfattes som regel som positive siden de skaper aktivitet i næringslivet som igjen genererer sysselsetting og økt skatteinngang for det offentlige. Det er derfor relevant å diskutere nærmere hva som kan gjøres for å øke de regionale effektene av virksomheten til Statkraft. Viktige faktorer for å styrke de regionale effektene er (Econ Pöyry, 2009, Henriksen et al., 2009):

- Etablering og opprettholdelse av et næringsmiljø krever at oppdragene er av en viss størrelse og sammenfaller noenlunde i tid.
- Lokalisering i nærheten av større steder hvor det eksisterer kompetanse og kapasitet.
- Tilrettelegging fra det offentlige.

Samfunnsnytte av kraftproduksjon

Innen kraftproduksjon finnes ett eksempel. Agder Energi dokumenterer ringvirkningene av sine aktiviteter i en rapport om samfunnsnytte (Agder Energi, 2006). Denne har selvsagt aller mest relevans for å vurdere samfunnsnyttene av Statkrafts virksomhet i Finnmark.

Samfunnsnytte av olje- og gassaktivitet

Vedrørende olje- og gassproduksjon finnes flere rapporter om samfunnsnytte. Econ Pöyry (2009) fastslår at olje- og gassaktiviteten i Nord-Norge vil gi et betydelig løft for næringsvirksomheten i regionen⁴. I et tenkt scenario hvor det etableres en oljeterminal med utbyggingskostnad på 5 mrd. kr beregnes de midlertidige virkningene (målt i sysselsetting) i anleggsfasen å være om lag 1 500 årsverk og de varige virkningene å være om lag 220 årsverk (årlig).

I forbindelse med BP Norge sin utbygging av Skarv feltet er det utarbeidet en ringvirkningsanalyse spesielt for Helgelandsregionen i Nordland (Henriksen et al., 2009). Ved hjelp av spørreskjema og intervjuer legges det i rapporten stor vekt på ulike aktørers forventninger til hva de store investeringene vil medføre. Viktige områder er blant annet økt utdanningsnivå og bedret infrastruktur, samt dokumentasjon av konkrete lokaliseringer/nyetableringer av bedrifter i regionen i 2009.

På 1990-tallet ble det antatt av Asplan Analyse AS og NORUT samfunnsforskning at en utbygging av Norne-feltet ville gi betydelige ringvirkninger. Blant annet ble det anslått at 9 % av utbyggingskostnadene ville komme Midt- og Nord-Norge til gode, mens de sysselmessige virkningene i driftsfasen ville utgjøre 200 – 300 årsverk.

NHOs analyse av ringvirkningene vedrørende Snøhvit sier i sin konklusjon at i driftsfasen av anlegget på Melkøya vil det etterspørres varer og tjenester fra underleverandører på ca. 550 mill. kr årlig, hvorav ca. 80 mill. kr kan knyttes til bedrifter i Finnmark. Tilsvarende beregninger er foretatt i konsekvensanalysen til Skarv utbyggingen (BP, 2006). Videre anslås at sysselsettingseffektene fra Snøhvit vil gi en vekst på rundt 460 årsverk i Finnmark. Direkte sysselsetting på Snøhvit utgjør halvparten av disse årsverkene. Beregningen viser at årlige skatter og avgifter til det offentlige i 2025 kan finansiere mer enn 7 800 kommuneansatte eller over 40 000 barnehageplasser. Allerede nå vil skatter og avgifter fra Snøhvit gi betydelige offentlige inntekter som kan bidra til å trygge samfunnets velferd og utviklingen i Finnmark.

Samfunnsnytte innen samferdsel og kultur

Ringvirkninger er også sentrale i argumentasjonen for utbygging av fellesgoder som for eksempel samferdsel og kultur. Innen luftfart har man etablert en veileder for vurdering av samfunnsøkonomisk lønnsomhet av prosjekter hvor også ringvirkningene skal vurderes (Bråthen et al., 2006a). Kulturaktiviteter har som regel en betydelig kostnadsside som ikke uten videre kan forsvareres bedriftsøkonomisk. Det er da viktig å synliggjøre de positive ringvirkningene som følger med slike aktiviteter. Et eksempel er ringvirkningene av et stort arrangement som et mulig OL i Tromsø hvor effektene er beregnet til 1 086 mill. kr hvor det bl.a. antas at den økte turismen vil gi en permanent sysselsettingsvekst på 1250 personer. Et mindre omfattende eksempel er dokumentasjonen av ringvirkninger knyttet til publikums aktivitet under kulturarrangementer i Bodø (Bedriftskompetanse VINN AS, 2009).

Innen samferdselssektoren har man kommet langt i søken etter å gi et konsistent rammeverk for vurdering av ulike ringvirkninger, eller regionale virkninger, forbundet med prosjekter. I Statens vegvesen håndbok 140 (2006) omtales slike konsekvenser som ”ikke-prissatte”. Her anbefales det at ulike virkninger som ikke kan prissettes tillegges en gradering av viktighet og omfang. Eksempelvis kan en svært sentral virkning være viktig selv om omfanget er lite. De

⁴ Det benyttes ulike navn på typer av ringvirkninger. Katalytiske virkninger omtales av Econ Pöyry (2009) som ”virkninger av økt konsum og skatteinngang”.

totale konsekvensene illustreres ved hjelp av symbolene +, 0 eller -. Flere + (pluss) betyr at konsekvensene er mer positive, mens flere – (minus) betyr at konsekvensene er mer negative. Dersom en summering gir flere plusser enn minuser vil ringvirkningene av prosjektet totalt sett være positive. Et eksempel på anvendelse av denne metoden er vurderingen av de regionale virkningene knyttet til utbyggingen av en lufthavn (Hanssen et al., 2008).

1.4 Datamaterialet

Viktig grunnlagsinformasjon for å kunne dokumentere de ulike virkningskategoriene er data fra Statkraft, Nord Pool, NVE, SSB og intervju med rådmennene i Alta og Lebesby. Fra Statkraft har vi mottatt data om ansatte, personalkostnader, betalte skatter og avgifter, konsesjonskraft, sponsoraktivitet og informasjon vedrørende innkjøp. Tall fra Nord Pool (den nordiske kraftbørsen) og NVE (regulatormyndighet) benyttes hovedsakelig for å anslå priser og andre variable som inngår i noen av beregningene. SSB har bidratt men kommunale regnskapstall fra KOSTRA-databasen. Datamaterialet fra Statkraft gir detaljerte fordelinger av kostnader på ulike bransjer og regioner. Dette gjør at vi kan studere hvor ressursbruken blir allokert og hvem som får nytte av investeringer og innkjøp til driften.

For å utdype og bedre dokumentere både de indirekte, induserte og katalytiske virkningene har vi intervjuet rådmenn i de aktuelle kommunene i Finnmark, som er Alta og Lebesby. Noen trekk ved disse to kommunene er gjengitt i Tabell 1-2.

Tabell 1-2: Noen kjennetegn ved de fem utvalgte kommunene.

	<i>Lebesby</i>	<i>Alta</i>
Region	Øst-Finnmark	Vest-Finnmark
Befolkning	1 332 (synkende)	18 488 (økende)
Kraftverk (Statkraft)	1 x Vann + 1 x Vind	1 x Vann
Årlig middelproduksjon (Statkraft)	349 GWh	655 GWh
Kraftinntektene fra Statkraft i % av kommunebudsjett ^b	4,4 % / 7 %	1,6 % / 1,7 %

^a Folkemengde pr. 1. januar 2009 (kilde: www.ssb.no). Befolkningsutvikling antydes for de siste 20 år.

^b Andelene er representert ved to verdier, Y % / Z %, hvor Y er sum av eiendomsskatt, naturressursskatt og konsesjonsavgift i forhold til kommunens totale inntekter (sum driftsinntekter i 2008), mens kraftinntektene i Z i tillegg inkluderer et anslag på verdien av konsesjonskraft (uavhengig av kommunens anvendelse av midlene).

Intervjuene er gjennomført pr. telefon. I vedlegg finnes en intervjuguide som har vært benyttet i disse intervjuene.

1.5 Begrensninger ved analysen

Det er stor usikkerhet knyttet til anslagene på samfunnsnytte. Dette gjelder spesielt for konsesjonskraften og ringvirkningene som beregnes ved hjelp av multiplikatorer. Vi har forsøkt å møte denne usikkerheten ved å utføre intervjuer med rådmenn i et utvalg av kommuner

slik at vi kan kontrollere våre estimater. Usikkerheten kan også relateres til de ulike oppfatningene som interessentgruppene har om hva som bør inngå i beregninger av samfunnsnytte og hvor mye vekt som skal tillegges de ulike virkningene. Det er for eksempel lite trolig at miljøvernere vil godta utbygging av et vassdrag uansett størrelse på positive ringvirkninger.

Verdien av konsesjonskraft for en kraftkommune avhenger av mange faktorer og er derfor forbundet med usikkerhet, jf. diskusjonen i kapittel 3.3 og fotnote 11. For å gjøre verdsettingen forståelig har vi valgt å benytte gjennomsnittlige vurderinger som har vist seg å gi forsiktede (lave) estimater. Videre er det variasjoner i hvor mye kommunene får ut av konsesjonskraften avhengig av anvendelsen. Dette er for eksempel salg på børs, langsiktige salgskontrakter, egen bruk av kraft og satsing på markedsinstrumenter med relativt høy risiko. Vi har sett bort fra anvendelsen og legger til grunn de potensielle pengemessige verdiene som kan relateres til kraften ved realisering til markedspris.

Vårt utvalg av kommuner for de kvalitative intervjuene har vært gjort i samråd med Statkraft. I utvelgelsen har vi forsøkt å finne kommuner med ulik størrelse og befolkningstetthet, samt som også har variasjon i kraftinntektenes andel av totalt kommunebudsjett. Det er imidlertid tre forhold vi vil trekke frem som begrensninger ved intervjuene.

- For det første er det en kompliserende faktor ved intervjuobjektene svargivning at kommunenes kraftinntekter fremstår som ett enhetlig beløp selv om det ofte omfatter flere kraftselskaper. Statkrafts bidrag skiller ut i regnskapssammenheng, men når det kommer til praktiske konsekvenser kan det være vanskelig å skille ut selskapet spesielt.
- For det andre har begge kommunene unike historier om kraftutbyggingen og betydningen for kommunen. Det kan derfor argumenteres for at man burde inkludert flere kommuner.
- Til slutt kan det ses på som en begrensning at vi kun bruker rådmannens oppfatning av situasjonen for å representere kommunens synspunkter. Som argumentert i avsnitt 1.2.5 mener vi allikevel at rådmannen i kraft av sin stilling er den best egnede personen til å representere kommunen i disse spørsmålene.

En siste faktor som kan oppfattes som begrensning ved analysen av samfunnsnyttene er den manglende detaljgraden på opplysningene som er gjort tilgjengelig fra Statkraft. Dette gjelder spesielt for kjøp av varer og tjenester hvor vi kunne ha sagt mer presist hva betydningene vil være for Finnmark dersom detaljnivået har vært høyere. Her har man imidlertid en avveining mellom detaljeringsgrad og urimelig stor arbeidsmengde for våre kontaktpersoner i Statkraft. Etter vår vurdering er de opplysningene vi har mottatt tilstrekkelig for at vi kan uttale oss om samfunnsnyttene i fylket.

1.6 Rapportens oppbygging

I kapittel 2 vil vi gi en kort presentasjon av Statkrafts aktiviteter med spesiell vekt på anleggene i Finnmark. Deretter går vi gjennom de ulike sidene av samfunnsnyttene av Statkrafts aktiviteter i fylket med direkte virkninger i kapittel 3, indirekte virkninger i kapittel 4, induerte virkninger i kapittel 5 og katalytiske virkninger i kapittel 6. Til slutt presenterer vi konklusjoner og implikasjoner i kapittel 7.

2. STATKRAFT⁵

Statkraft er et statseiet kraftselskap som ble etablert 1. januar 1992. Statkraft ble omorganisert til aksjeselskap, Statkraft AS, 1. oktober 2004. Alle aksjene i selskapet eies av Statkraft SF som igjen eies av staten ved Nærings- og handelsdepartementet.

2.1 Konsernet Statkraft AS

Konsernet Statkraft AS har noen hel- og deleide datterselskap, samt noen tilknyttede selskaper. Statkraft AS eier Trondheim Energi (100 %) og Skagerak Energi (66,6 %). Selskapet har en 45,5 % eierandel i Agder Energi og en eierposisjon på 49,9 % i Bergenhalvøens Kommunale Kraftselskap (BKK). I tillegg har Statkraft AS eierposisjoner i Fjordkraft AS (salgsselskap), SAE Vind, SN Power, Småkraft og Naturkraft. Med en samlet kraftproduksjon (middelproduksjon) på 42 TWh er Statkraftkonsernet Nordens tredje største kraftprodusent (12 % av samlet nordisk kraftproduksjon) og den største produsent av fornybar energi i Europa (1 % av samlet europeisk kraftproduksjon). Om lag 25 % av den nasjonale kraftproduksjonen er lokalisert i Nord-Norge.

Totalt eier Statkraft (helt eller delvis) 149 vannkraftverk i Norge, 58 i Sverige, 11 i Tyskland, 3 i Storbritannia og 4 i Finland. Videre kontrolleres 3 vindparker, 6 fjernvarmeanlegg og 5 gasskraftverk. Statkraft er også majoritetseier av overføringskabelen Baltic Cable mellom Sverige og Tyskland. Selskapet bygger ut vannkraft i vekstmarkeder utenfor Europa gjennom datterselskapet SN Power. Det har vært betydelig ekspansjon internasjonalt de siste årene. I dag har derfor selskapet mer enn 3 200 ansatte i over 20 land.

I Finnmark har Statkraft Alta kraftverk (655 GWh), Adamselv kraftverk (199 GWh) og Kjøllefjord vindpark (150 GWh), til sammen en årlig middelproduksjon på 1 004 GWh. På bildene sees vindmølleparken (til venstre) og Alta kraftverk.

Fysisk og finansiell handel skjer over Nord Pool og 12 andre energibørser i Europa. Finansiell handel er om lag fem ganger så stor som egen kraftproduksjon. Aktiviteten innen prosjektutvikling er økende både i Norden og i Europa. I løpet av 2006 har satsingen på innovasjon, forskning og utvikling blitt tydeligere gjennom etableringen av innovasjonssamarbeidet INNOSA i konsernet og med de tilknyttede selskapene Agder Energi og BKK. To gasskraft-

⁵ Opplysningene i dette kapitlet er hentet fra www.statkraft.no.

verk i Tyskland (Knapsack og Herdecke), ett gasskraftverk i Norge (Kårstø) og ett vannkraftverk i Norge (Pålsbu) ble ferdigstilt annet halvår 2007. Etter overleveringen av Kjøllefjord vindpark har Statkraft totalt 109 vindturbiner i drift. Forretningsområdet er også ansvarlig for konsernets oppfølging av selskapene Statkraft Norfund Power Invest AS (SN Power), Småkraft AS og investeringsselskapet Energy Future Invest AS.

Statkraft AS er en betydelig arealforvalter, og har over 3 000 tekniske installasjoner, og virksomhet som omfatter 95 kommuner. Dette inkluderer blant annet kraftverk, reguleringsmagasin, inntaksdammer, rørgater, steinfyllinger, tunneler, bygninger, terskler etc.

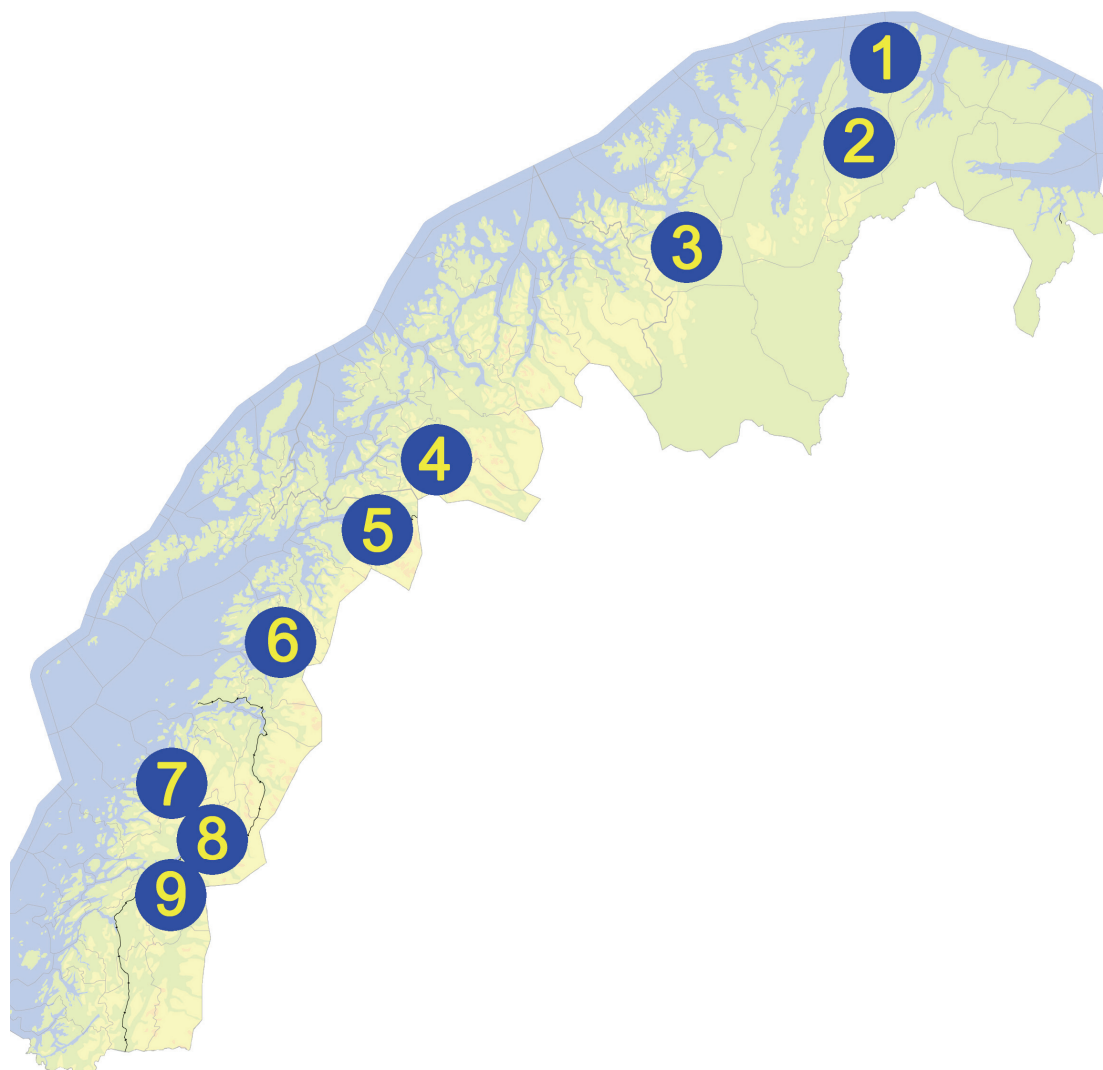
Statkraft AS er også stor innenfor nettvirksomhet, fjernvarme og kraftsalg til privat- og bedriftskunder gjennom datterselskapene Trondheim Energi og Skagerrak Energi, samt Fjordkraft (268 000 nettkunder, 380 000 kraftkunder og 400 GWh fjernvarme). I 2006 ble det satt i drift ett vannkraftverk, startet bygging av et annet og søkt konsesjon om gasskraftverk med CO₂-håndtering. Gjennom de tilknyttede selskapene Agder Energi og BKK har forretningsområdet eierskap i ytterligere produksjon, nett og kraftsalg.

Statkraft SF ble i 2006 verdsatt av Lehman Brothers, som konkluderte med at egenkapitalen hadde en estimert verdi på 129 – 157 mrd. kr. Verdiestimatet var selvsagt følsomt for en rekke forutsetninger, men verdien var (og er) betydelig over alle børsnoterte selskaper på Oslo børs med unntak av Statoil.

2.2 Virksomhet i Finnmark

Lokalitetene til kraftverkene i Nord-Norge, er vist på kartet i Figur 2-1. Nummereringen i Figur 2-1 representerer følgende kraftverk (årlig middelproduksjon i parentes):

1. Kjøllefjord vindpark (150 GWh).
2. Adamselv kraftverk i Lebesby kommune (199 GWh).
3. Alta kraftverk (655 GWh). I tillegg Talvik settefiskanlegg.
4. Innset og Straumsmo kraftverk i Bardu kommune (460 GWh + 678 GWh).
5. Skjomen kraftverk (1257 GWh), Båtsvatn kraftverk (130 GWh) og Norddalen (32 GWh) kraftverk i Narvik kommune.
6. Kobbelv kraftverk i Sørfold kommune (712 GWh). Statkrafts eierandel er 82,5 % (587 GWh).
7. Svartisen kraftverk i Meløy kommune (2167 GWh). Statkrafts eierandel er 70 % (1517 GWh). Videre gamle Glomfjord kraftverk (85 GWh) og Neverdalsåga kraftverk (12 GWh). I tillegg eiendomsavdelingen.
8. Rana kraftverk (Dalselva, 1 975 GWh), Langvatn kraftverk (242 GWh), Reinforsen kraftverk (28 GWh).
9. Øvre Røssåga kraftverk (830 GWh), Nedre Røssåga kraftverk (1 698 GWh) og Bjerka kraftverk (144 GWh). I tillegg Bjerka genbank og driftssentralen i Korgen.

Figur 2-1: Lokalisering av Statkrafts kraftverk i Nord-Norge (Kilde: Statkraft).

Denne rapporten omfatter kun virksomheten til Statkraft i Finnmark. Med dette menes all virksomhet knyttet til de to vannkraftverkene, Adamselv og Alta, vindmølleparken i Kjøllefjord og settefiskanlegget i Talvik. Det er samfunnsnyttene fra alle disse aktivitetene som analyseres i rapporten, selv om vi her inkluderer en kort presentasjon av også de andre kraftverkene til Statkraft i Nord-Norge.

I Tabell 2-1 er Statkrafts andel av kraftproduksjonen i Nord-Norge fordelt på de tre fylkene. Kraftverk med numrene 1-3 (fra Figur 2-1) utgjør Finnmarks andel, nummer 4 Troms andel, mens numrene 5-9 er lokalisert i Nordland.

Tabell 2-1: Statkrafts kraftproduksjon i Nord-Norge.

<i>Region</i>	<i>Antall kraftverk</i>	<i>Kapasitet (MW)</i>	<i>Middelproduksjon (GWh)</i>
Nordland	13	1 909	8 522
Troms	2	228	1 138
Finnmark	3	239	1 004
Nord-Norge	18	2 376	10 664

3. DIREKTE VIRKNINGER⁶

Nedenfor redegjøres det for de direkte virkninger av Statkraft sin virksomhet i Finnmark. Direkte virkninger defineres som driftsavhengige virkninger som helt, eller i all vesentlighet, knyttes til Statkrafts virksomhet. Vi beskriver og analyserer virkningene av Statkraft sin kraftproduksjon og virkninger knyttet til selskapets ansatte og lønn (arbeidskraftkostnader) til disse. Produksjonen til Statkraft i Finnmark sammenholdes med produksjonen til de andre kraftprodusentene i fylket. Videre beregnes verdien av de ulike kategoriene av betalte skatter og avgifter til kommunene i Finnmark. De direkte virkningene er presentert for utvalgte år slik at man får et inntrykk av utviklingen de siste år.

3.1 Sysselsetting og arbeidskraftkostnader

Statkraft har totalt 151 ansatte i landsdelen (2009). Fordelingen av ansatte og årsverk i Finnmark er vist i tabell 3-1.

Tabell 3-1: Fordeling av årsverk og ansatte for de forskjellige enhetene av Statkrafts virksomhet i Finnmark.

<i>Enhet</i>	<i>Årsverk</i>	<i>Ansatte</i>
Kraftverkgruppe Finnmark	11,0	11
Settefiskanlegg Talvik	4,0	4
Sum	15,0	15

Vi har fått opplyst følgende kostnader til lønn (Finnmark er i en avgiftssone med 0 % arbeidsgiveravgift) for de tre siste år vedrørende ansatte i Finnmark:

- 2006: 6 884 853 kr.
- 2007: 6 546 008 kr.
- 2008: 7 160 872 kr.

3.2 Produksjon

Statkraft er som nevnt den dominerende nasjonale aktør når det gjelder kraftproduksjon - også i Finnmark. I tillegg er Statkraft også en stor aktør i nordisk sammenheng (tredje største) og betydelig i europeisk målestokk. Middelproduksjonen ved Statkrafts anlegg utgjør i nasjonal sammenheng ca. 35 % (42 TWh av ca. 123 TWh). I Nord-Norge er imidlertid Statkrafts posisjon enda sterkere. Kraftproduksjon i Nord-Norge kan anslås til om lag 20 TWh⁷ (middel årsproduksjon). Dette gjør at Statkrafts andel av kraftproduksjonen i Nord-Norge er vel 53 %

⁶ Kapitlene 3, 4, 5 og 6 om samfunnsnytte bygger på kapittel 2 i utredningen fra Kjærland og Solvoll (2008).

⁷ Middel årsproduksjon er basert på gjennomsnittlige verdier fra 1970 til 1999. Dette er basert på opplysninger fra NVE pr. 1/1 2007. Basert på middelproduksjonen i 1970-1999 for kraftverk med ytelse over 1 MW var totalen 18 763 TWh. I tillegg kommer noe vindkraft, noen nyere småkraftverk og Statoils gasskraftverk på Melkøya ved Hammerfest.

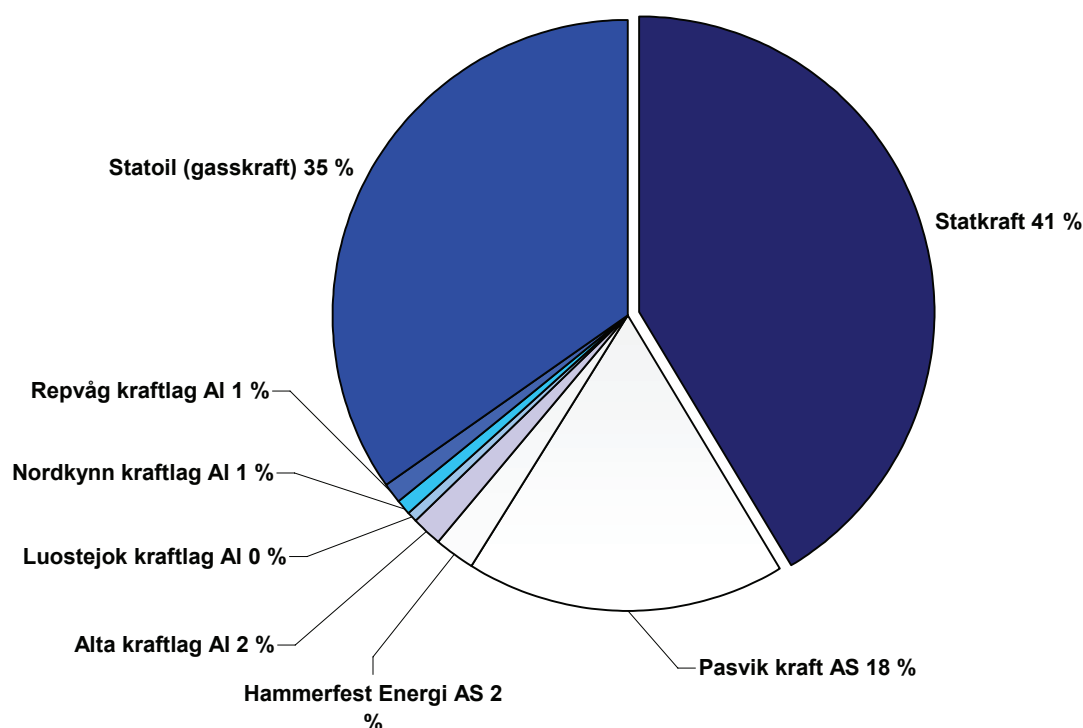
I Finnmark er Statkrafts andel av kraftproduksjonen 41,4 %. Denne andelen var betydelig høyere før byggingen av gasskraftverket tilknyttet LNG-anlegget på Melkøya ved Hammerfest, som har en middelproduksjon på 840 GWh. Dette anlegget ble satt i drift ved årsskiftet 2007-2008. Anlegget er dimensjonert med utgangspunkt i LNG-anleggets energibehov, og det er derfor ikke planlagt eksport av elektrisitet fra kraftverket.

Statkraft, sammen med Pasvik kraft AS, står for ca. 60 % (før Melkøya var dette 90 %) av Finnmarks kraftproduksjon (se Tabell 3-2). Det er imidlertid en viss usikkerhet heftet ved disse tallene siden det ikke alltid er samsvar mellom NVEs oppgitte middelproduksjon (som er basert på middelproduksjon i perioden 1970-1999) og den middelproduksjon selskapene i Finnmark opplyser om selv i dag.

Tabell 3-2: Sammenligning av kraftproduksjonen i Finnmark mellom Statkraft, og andre aktører.

<i>Selskap</i>	<i>Middelproduksjon (GWh)</i>	<i>Andel av kraftproduksjon i Finnmark (ekskl. Snøhvit)</i>
Statkraft	1 004	41,4 %
Pasvik kraft AS	425	17,5 %
Hammerfest Energi AS	51	2,1 %
Alta kraftlag AI	45	1,9 %
Luostejok kraftlag AI	10	0,4 %
Nordkynn kraftlag AI	21	0,9 %
Repvåg kraftlag AI	29	1,2 %
Statoil	840	34,6 %
Samlet produksjon Finnmark	2 425	100,0 %

Tallene i Tabell 3-2 er illustrert visuelt i kakediagrammet i Tabell 3-3.

Tabell 3-3: Ulike kraftprodusenters andeler av Finnmarks fornybare kraftproduksjon.

Det kan i denne forbindelse også være relevant å estimere verdien av slik kraftproduksjon. Kraftproduksjon av denne størrelsesorden representerer store verdier. Disse verdiene er et uttrykk for samlet verdi til fordeling til ulike ”stakeholders” (eiere, ansatte, lokale/regionale/sentrale myndigheter, kunder, leverandører) og representerer derfor en viss informasjon i forhold til en ringvirkningsanalyse. Å estimere verdiene fordrer imidlertid en del forutsetninger. De to mest sentrale komponenter i et verdiestimat er forventningen om framtidige prisbaner på kraft, samt vurdering av et relevant avkastningskrav.

Framtidige kraftpriser er vanskelige å forholde seg til, da det er en rekke forhold som spiller inn, både på kort og lang sikt. I verdisammenheng er det priser på lengre sikt som har størst betydning. Den nordiske kraftbørsen Nord Pool har en rekke terminkontrakter som reflekterer markedets vurderinger av framtidige priser. De lengste forwardkontraktene som omsettes går opp til fire år fram i tid (pr. juli 2009 er helårskontrakter ut 2014 det som gir lengst horisont). Både de lengste kvartalskontraktene og de lengste helårskontraktene har i 2009 ligget på noe over 40 € pr. MWh, noe som tilsvarer ca. 350 - 400 kr pr. MWh⁸. Dette kan betraktes som et representativt nivå for markedets oppfatning av prisene de neste årene. Nå er 3-4 år kort tid i verdsettelse av anlegg med så lang levetid som vannkraftverk. Dette er imidlertid den beste tilgjengelige informasjon om kraftpriser på lengre sikt, og som en dermed må forholde seg til for å estimere verdi på kraftproduksjon.

Når det gjelder å beregne et relevant avkastningskrav ved hjelp av kapitalverdimodellen, støtter vi oss på anbefalingene til Gjølberg & Johnsen (2009). Vi baserer oss på en risikofri rente (R_F) på 10 års statsobligasjoner⁹ (ca. 4,0 % høsten 2009), en markedspremie (MP) på 5 % og en forretningsbeta på 0,70¹⁰. Videre vil vi ved hjelp av vektning av gjeldsandel og egenkapitalandel kunne beregne et veid avkastningskrav for totalkapitalen (VAK). Hvis vi ser bort fra mindre forhold som skatteeffekt av gjeldskostnaden og kredittpremien på gjeld, kan følgende totalkrav etter skatt beregnes:

$$(3-1) VAK = R_F + \beta_i \cdot MP = 4,0\% + 0,70 \cdot 5\% = 7,5\%$$

Dette avkastningskravet bestemmes av parametervalgene på risikofri rente, markedspremie og forretningspremie. I (3-1) er VAK et nominelt avkastningskrav til totalkapitalen som vil representere verdi av den kraftproduksjon som omhandles i denne rapport. Vi kan så beregne et VAK -krav før skatt, VAK^{fs} , med en enkel oppjustering ved å forholde oss til en typisk effektiv investorskattesats (s) på 28 %.

$$(3-2) VAK^{fs} = VAK / (1 - s) = 7,5\% / (1 - 0,28) = 10,4\%$$

Med en inflasjon på 2,5 % vil det tilhørende realkravet (før skatt til totalkapitalen) bli:

$$(3-3) \overline{VAK^{fs}} = \frac{1,104}{1,025} - 1 = 7,7\%$$

⁸ Prisene er hentet fra Nord Pool (<http://www.nordpool.com/System/FinanceMarket/tradesNor/>). Valutakursen EUR/NOK har sunket en del i løpet av høsten 2009.

⁹ Vannkraftverk har lang levetid. Det finnes ikke lengre statsobligasjoner å forholde seg til i Norge.

¹⁰ Gjølberg & Johnsen (2009) beregner et avkastningskrav for Enova SF og konkluderer med en forretningsbeta for vannkraftproduksjon på 0,70.

Med bakgrunn i disse forutsetningene kan en estimere verdi av både Statkrafts totale kraftproduksjon i Nord-Norge og i Finnmark. Vi har forholdt oss til nominelle størrelser før skatt, da dette får fram total verdi som er til fordeling. Det er ikke urimelig å ha en uendelig tids-horisont i en slik verdsettelse.

Den mest sentrale usikkerheten er knyttet til framtidig kraftpris. En kan beregne verdi med basis i forskjellig nivå på antatt framtidig strømpris. Vi har valgt 360 kr/MWh (faste priser) som basis ut fra dagens nivå på de ovenfor nevnte forwardpriser, samt 320 kr/MWh som et lavt prisanslag og 400 kr/MWh som et høyt anslag. Men vi gjentar at dette er usikre antagelser. Verdiestimatene, V_0 , er beregnet ut fra følgende formel:

$$(3-4) V_0 = \frac{f_{MWh} \cdot \text{årlig produksjon i MWh}}{r}$$

I (3-4) uttrykker f_{MWh} antatt framtidig kraftpris pr. MWh, og årlig produksjon i MWh er den aktuelle årlige middelproduksjon som skal verdsettes. Resultatene er presentert i tabell 3-4. Kraftproduksjon representerer enorme verdier, men er usikre, særlig vedrørende kraftprisens utvikling. Basis prisnivå ifølge dagens informasjon om forwardpriser tilsier at Statkrafts kraftproduksjon i Finnmark representerer en brutto verdi på nesten 5 mrd. kr. Disse enkle verdiestimatene kan også sees i lys av Lehman Brothers (2006) verddivurdering av total-kapitalen i Statkraft SF i 2006 på 173 – 202 mrd. kr.

Tabell 3-4: Vurdering av verdi av kraftproduksjonen til Statkraft i Finnmark. Mill. 2008 kr. (Nominelt før skatt).

	Gjennomsnittlig framtidig kraftpris (kr/MWh)	Markedsverdi (Mill. kr)
Finnmark (1 004 GWh)	320	4 200
	360	4 700
	400	5 200

Disse verdiene er svært store og kan vurderes i forhold til andre bransjer. I følge SSBs siste oversikt (fra 2006) om bruttoprodukt etter fylke og næring, er det innen primær- og sekundær-næringer tre næringer i Finnmark som skiller seg ut, fiske og fiskeoppdrett med 1 271 mill. kr, industri med 826 og kraftforsyning med 622. Dette kan gi en indikasjon på både betydning og verdier. Brutttoproduktet til kraftproduksjon er ca. 50 % av fiske/fiskeoppdrett og 75 % av all industri i fylket. (<http://www.ssb.no/emner/09/01/fnr/tab-2009-03-03-01.html>).

3.3 Verdien av konsesjonskraft

Utnyttelse av norske vannkraftressurser er underlagt omfattende lovgivning. Utbygging av vannkraftressurser fordrer konsesjon etter enten Vassdragsreguleringsloven og/eller Vannressursloven. Disse lovene pålegger konsesjonærer å bidra med visse motytelser for å kunne nyttiggjøre seg slike naturressurser. En av disse motytelsene vedgår såkalt konsesjonskraft. Konsesjonskraft er en lovbestemt rett til uttak av kraft for kraftutbyggingskommunene og

fylkeskommunene. Konesjonskraftordningen skal innebære en varig økonomisk fordel for berørte kommuner.

Konesjonskraft består av inntil 10 % av gjennomsnittlig kraftmengde til de kommuner og den fylkeskommune hvor kraftverket er lokalisert. I tillegg kan konesjonæren også bli pålagt å avstå inntil 5 % av kraftproduksjonen til staten. Det er Olje- og energidepartementet som bestemmer hvor mye kraft som skal avstås og hvordan den skal fordeles. Resonnementet bak disse motytelsene er at lokale kommuner og fylkeskommuner skal få en kompensasjon for at vannkraftverk ligger i deres område.

Olje- og energidepartementet bestemmer prisen kommunene skal betale for konesjonskraften. Dette gjelder for konesjoner som er gitt etter 1959, og grunnlaget for prisfastsettelsen er gjennomsnittlig selvkost for et representativt utvalg av vannkraftverk. Differansen mellom markedspris og prisen på konesjonskraften representerer dermed betydelige verdier for kommuner og fylkeskommuner. I tabell 3-5 er gjennomsnittlig områdepris Tromsø, konesjonskraftpris og differansen mellom disse i perioden 2004 til 2008 vist.

Tabell 3-5: Gjennomsnittlig områdepris Tromsø, konesjonskraftpris og differansen mellom disse i perioden 2004 til 2008.

	2004	2005	2006	2007	2008
Gjennomsnittlig områdepris Tromsø (Kr pr. MWh) ^a	243,75	235,30	394,67	235,59	410,17
Konesjonskraftpris (Kr pr. MWh) ^b	87,60	91,10	89,30	87,80	94,80
Differanse (Kr pr. MWh) ^c	156,15	144,20	305,37	147,79	315,37

^a Kilde: NordPool. Norge er inndelt i tre soner, og pga. begrensningene i nettooverføringer kan prisen være noe forskjellig i de forskjellige soner. Den relevante pris i denne analysen er områdeprisen for Nord-Norge.

^b Kilde: NVE på <http://www.nve.no/no/Konesjoner/Vannkraft/Konesjonskraft/Konesjonskraftpris/>.

^c Tallene er ekskl. overføringskostnader.

Vi har fått opplyst at konesjonskraften vedrørende Statkrafts anlegg i Finnmark utgjør 30 GWh, fordelt på 4,1 GWh til Alta, 8,2 GWh til Kautokeino og 17,7 GWh til Lebesby. Denne konesjonskraften håndteres noe ulikt av de forskjellige kommuner. En kan likevel estimere en verdi ut fra noen forutsetninger: Hvis kraften leveres jevnt gjennom året blir verdien for kommuner og fylkeskommune differansen mellom gjennomsnittlig områdepris for Nord-Norge på Nord Pool og konesjonskraftprisen fastsatt av Olje- og energidepartementet¹¹.

Tabell 3-6: Beregning av konesjonskraftens verdi ved Statkrafts anlegg i Nord-Norge generelt og Finnmark spesielt.

	2004	2005	2006	2007	2008
Estimert verdi av konesjonskraft i Finnmark (mill. kr) (30 091 MWh)	4,70	4,34	9,19	4,45	9,49
Estimert verdi av konesjonskraft i Nord-Norge (mill. kr)	125,41	115,81	245,26	118,70	253,29

¹¹ Uttak av konesjonskraft ved alle Statkrafts anlegg i Nord-Norge er avtalt i tråd med den såkalte månedsblokkmodellen. Dette gjør at uttakene er relativt høyere i vintermånedene enn i sommermånedene, noe som gjør at verdiene egentlig er noe høyere enn beregnet i tabell 3-6.

I tabell 3-6 vises estimater på hva konsesjonskraften ved Statkrafts anlegg i Finnmark er verdt. Kraftprisene har variert sterkt, bl.a. på grunn av at noe år har vært våtere enn andre. Gjennomsnittlig verdi for den siste femårsperioden har vært ca. 6,5 mill. kr.

Verdien av konsesjonskraften varierer også sterkt på grunn av de volatile kraftprisene. Videre er det mulig å omsette kraften basert på forwardpriser, noe som normalt vil gjøre avtalt pris noe høyere enn aktuell spotpris (som områdeprisen i Nord-Norge representerer). Det er heller ikke slik at dette for alle kommuner er beløp som de mottar årlig, siden det er høyst forskjellig hvordan denne uttaksretten benyttes. Lebesby kommune selger sin konsesjonskraft kontinuerlig gjennom en megler, mens Alta kommune benytter sin (beskjedent nivå – ca. 4 GWh) i egne kommunale bygg. Vi er ikke kjent med hvordan Kautokeino kommune benytter sin konsesjonskraft.

Dette illustrerer at konsesjonskraften blir forvaltet forskjellig. Men uansett hvordan konsesjonskraften håndteres, representerer den betydelige verdier for kommuner. Tabell 3-6 viser hvordan verdien kan estimeres på årlig basis når en ignorerer kostnadene (som overføringskostnader) ved uttak for årene 2004 - 2008. Dette gir en tilnærming til å forstå størrelsen på verdien av konsesjonskraften – og som kommer lokale kommuner til gode. Nivået på framtidige kraftpriser, som kommentert litt tidligere i rapporten, tilsier at denne konsesjonskraften er verdt mer enn gjennomsnittsverdien for de siste fem år. En kan dermed estimere en verdi på ca. 8 mill. kr. Dette er beregnet på bakgrunn av en forventet framtidig kraftpris på 36 øre/kWh og en konsesjonskraftpris på om lag 10 øre/kWh.¹²

3.4 Skatter og avgifter

Selskaper som opererer med kraftproduksjon er også underlagt en del særregler vedrørende skatter og avgifter, i tillegg til ordinær overskuddsskatt og eiendomsskatt. Det forekommer også utbetalinger av engangsbeløp i forbindelse med utbygninger. Nedenfor følger en kort oversikt:

Konsesjonsavgift. Denne avgiften er hjemlet i de ovenfor nevnte lover. En konsesjonær av vannkraftproduksjon er pliktig å betale en årlig avgift til både berørte kommuner, fylkeskommune og staten. Avgiften til kommunene skal avsettes i et fond som primært skal nyttes til næringsutvikling.

Eiendomsskatt. Eiendomsskatteloven gir kommuner en opsjon på å skrive ut eiendomsskatt på vannkraftanlegg. Skattenivået er 0,2 % til 0,7 % av anleggenes skattemessige verdi.

Naturressursskatt. Denne skatten er begrunnet i at det dreier seg om utnyttelsen av en naturressurs. Skatten utgjør 1,1 øre/kWh til kommuner og 0,2 øre/kWh til fylkeskommune i 2008.¹³ Skatten beregnes som et gjennomsnitt av de seneste sju års produksjon.

Grunnrenteskatt. Dette er en skatt til staten og faller utenfor formålet med denne rapporten.

Overskuddsskatt. Kraftforetak betaler ordinær overskuddsskatt på 28 % til staten.

¹² 30 000 MWh x (360 – 100) kr/MWh = ca. 8 mill. kr.

¹³ Dette er en skattlegging frikoblet fra lønnsomhet. Men den skal i utgangspunktet ikke innebære en ekstra-belastning for selskapene, i og med at den kan trekkes fra mot inntektskatten og ved at eventuell differanse kan fremføres med rente.

Inntektssystemet og kraftinntekter

Inntektssystemet for kommuner er designet slik at det foregår en utjevning mellom kommuner som har rikelig med inntekter og kommuner som av ulike årsaker har lavere nivå på inntektene. Formålet med denne fordelingen av rammetilskuddet til kommunene tar hensyn til de strukturelle forskjellene i kommunens kostnader og inntekter. (Kommunal- og regionaldepartementet, 2006). Dette innebærer at en tar hensyn til faktorer som innbyggertall, om kommunen er i Nord-Norge eller ikke, region, skjønsmessige forhold og demografisk sammensetning av innbyggerne.

I 2005 gikk en over til en ordning med symmetrisk inntektsutjevning. Kommuner med skatteinntekter under landsgjennomsnittet blir kompensert for 55 % av differansen mellom egen skatteinngang og landsgjennomsnittet. Kommuner med skatteinngang over landsgjennomsnittet trekkes 55 % av differansen mellom egen skatteinngang og landsgjennomsnittet. Kommuner med skatteinntekter på under 90 % blir i tillegg kompensert for 35 % av differansen mellom egne skatteinntekter og 90 % av landsgjennomsnittet.

Kommuner med kraftanlegg har som redegjort for ovenfor inntekter av dette. Det dreier seg om eiendomsskatt, konsesjonskraftsinntekter, konsesjonsavgift og naturressursskatt. Av disse inntektstypene er det kun naturressursskatten som omfattes av inntektsutjevningen i inntektssystemet (Kommunal og regionaldepartementet, 2005). Kommuner med betydelige inntekter fra kraftanlegg har derfor et vesentlig høyere nivå på de frie inntektene enn andre kommuner. Bakgrunnen for at konsesjonskraftinntekter og konsesjonsavgiftsinntekter ikke har blitt omfattet av inntektsutjevningen er at inntektene har blitt betraktet som en kompensasjon for at utbyggingskommunene stiller naturressurser til disposisjon for storsamfunnet. Dersom disse inntektene hadde blitt omfattet av inntektsutjevningen ville verdien av denne kompensasjonen blitt redusert. For kommunene som mottar inntektsutjevning er det dermed inntektene utenom naturressursskatten som er viktig. Spesielt fremhever vi eiendomsskatten som viktig siden den, målt i kroner, som regel utgjør like mye som naturressursskatt og konsesjonsavgift til sammen.

Statkrafts betaling av skatter og avgifter i 2008

Statkraft betalte i alt 29 mill. kr i konsesjonsavgift, eiendomsskatt og naturressursskatt til kommuner i Finnmark i 2008¹⁴. For Nord-Norge som helhet legger Statkraft igjen 378 mill. kr i skatter og avgifter hvert år.

Fordelingen av betalte skatter og avgifter på de tre kommunene i Finnmark som er berørt er vist i tabell 3-7. Vi har også i den samme tabellen sammenstilt disse inntektene med sum driftsinntekter for kommunene i 2008 basert på tallene fra KOSTRA-databasen (SSB, 2009).

Disse beregningene synliggjør at kraftkommuner er privilegert gjennom at store beløp tilføres på grunnlag av tilstedeværelsen av kraftproduksjon. Som den største aktør er Statkraft derfor den som bidrar mest i denne sammenheng og har derfor svært stor betydning. I tillegg til at Statkraft er arbeidsgiver i noen av kommunene, betalte selskapet i 2008 nesten 30 mill. kr. i eiendomsskatt, naturressursskatt og konsesjonsavgift til tre kommuner i Finnmark. Selv om en i denne sammenheng må nevne at naturressursskatten på 12 mill. kr. inngår i det kommunale inntektsutjevningssystemet samt at konsesjonsavgiften er øremerket næringsutvikling, er det betydelige midler som tilflyter kommunene, og det meste er frie midler. I tillegg

¹⁴ Siden denne rapporten ser på samfunnsnyttene i Finnmark, holdes de skatter og avgifter som kun tilfaller staten utenfor. Dette gjelder grunnrenteskatt, den vanlige overskuddsskatten og arbeidsgiveravgift.

kommer konsesjonskraften som har en estimert framtidig årlig verdi på ca. 8 mill. kr. Til sammen innebærer dette et årlig beløp på ca. 37,5 mill. kr.

Tabell 3-7: Skatter og avgifter betalt av Statkraft i 2008 fordelt på kommuner i Finnmark (i mill. kr.).

<i>Kommune</i>	<i>Skatter og avgifter</i>	<i>Sum driftsinntekter^a</i>	<i>Andel av inntekter</i>
Alta	18	1 158	1,6 %
Kautokeino	5	203	2,4 %
Lebesby	6	136	4,4 %
Nord-Norge	378	7 204	5,2 %

^a Tall for 2008 hentet fra KOSTRA i statistikkbanken til SSB (2008).

^b Tallene for disse kommunene er såpass lave at de blir avrundet til 0 når enheten er i mill. kr.

Rådmennenes kommentarer til kraftinntektenes betydning

Betydningen av inntekter i en slik størrelsesorden blir da også bekreftet av rådmennene vi har intervjuet.

Rådmannen i Lebesby kommune mener kommunen er ”i en heldig situasjon”. En stor del av inntektene føres direkte inn i driften og man har hittil sluppet å foreta store nedskjæringer slik det gjøres i nabokommunene. Dette innebærer at Lebesby har økonomi til å holde god standard på helse- og omsorgstjenestene, samt på skolebygninger og infrastruktur. Det trekkes spesielt frem at det ville vært generelt dårligere kvalitet på kommunale tjenester dersom ikke kraftinntektene hadde vært tilgjengelige.

I Alta kommune har kraftinntektene relativt sett mindre betydning enn for Lebesby kommune. Likevel sier rådmannen i kommunen at de midlene som tilflyter kommunen, spesielt fra eiendomsskatten, har klart betydning og brukes i helhet til ordinær drift.

3.5 Sponsorvirksomhet

Statkrafts sponsorvirksomhet som berører hele Nord-Norge beløper seg på om lag 900 000 kr i 2007, 1 373 000 kr i 2008 og 1 493 000 i 2009. Tabell 3-8 gir en oversikt over fordelingen av støtten til ulike organisasjoner i Finnmark i 2009.

Statkrafts sponsorvirksomhet og støtte kan deles i tre. En form for støtte er flerårige avtaler med idrettslag, korps og festivaler som har tilnytning til områder hvor Statkraft har kraftverk. En annen form vedrører engangsutbetalinger. To slike avtaler er gjort i samarbeid med Statkraft sentralt, inkludert det største støttebeløpet til Finnmarksløpet. En tredje form for støtte skjer lokalt ved søknader til de enkelte kraftverkgrupper. Selv om beløpene til slik støtte er relativt beskjedne sammenlignet med andre beløp omtalt i denne rapporten, er dette støtte som både har vesentlig betydning for mottakerne, samt at det opplagt har en symbolverdi i Statkrafts markedskommunikasjon.

Tabell 3-8: Sponsoravtaler i Nord-Norge med relevans for Finnmark for 2009.

<i>Avtaler</i>	<i>Beløp(kroner)</i>
Flerårige avtaler	
Alta Skolemusikkorps	40 000
Chrisfestivalen i Kjøllefjord	50 000
Søknader via kraftverkgruppe Finnmark	110 000
Engangsutbetalinger	
Finnmarksløpet (i samarbeid med Statkraft AS)	400 000
Skiskytteravtalen / rekruttering i nord (i samarbeid med Statkraft AS)	100 000
Totalt	700 000

4. INDIREKTE VIRKNINGER

De indirekte virkningene av Statkrafts virksomhet genereres gjennom etterspørsel etter varer og tjenester hos underleverandører i landsdelen. Kraftproduksjon kjennetegnes av relativt sett høye investeringskostnader og relativt sett mer begrensede driftskostnader. Statkrafts størrelse leder likevel til at løpende kostnader representerer betydelige beløp, Analysen vil drøfte både den etterspørsel etter varer og tjenester som er knyttet til drift av de aktuelle kraftverk, og som vi har mottatt kvantitative data for, og den etterspørsel som har vært og vil komme i forbindelse med investeringer, hvor vi må forholde oss til mer kvalitative data.

4.1 Kjøp av varer og tjenester (løpende drift)

Ved kraftverkgruppe Finnmark kjøpte Statkraft varer og tjenester for i alt 26 mill. kr i 2008. Av dette beløpet var 5,5 mill. kr definert som driftskostnader og 20,5 mill. kr som investering/prosjektkostnader.

Vi har fått oppgitt at nivået for kostnadene i 2008 er representative og de forventes å være stabile over tid. Videre presiseres det fra Statkraft at det som omtales som investering vedrører større anskaffelser og arbeider knyttet til anleggsmidler, for eksempel oppussing og rehabilitering. Dette er kostnader som balanseføres og dermed avskrives (jf. IFRS), derav formuleringen ”investering”. Realitetene i disse beløpene er imidlertid vedlikehold og rehabilitering, og ikke nyinvesteringer. Disse kostnadene beløper seg til ca. 26 mill. kr. i 2008 og spesifiseres i hovedsak som entreprenørkostnader, driftsmaterialer, og reparasjoner og vedlikehold. Av det resterende beløpet er det en stor grad av tjenestekjøp og innleide konsulenter.

Leverandørene til de innkjøp som er foretatt i forbindelse med de ovenfor nevnte kostnadene kan selvsagt i prinsippet være lokalisert hvor som helst. En har derfor behov for å anslå i hvor stor grad disse innkjøpene kommer lokale/regionale leverandører til gode. Vi har mottatt en oversikt fra Statkraft for årene 2006-2008 med fakturabeløp og postnummer for alle utbetalinger vedrørende Nord-Norge (region nord). Den gjennomsnittlige prosentvise fordelingen (basert på fakturabeløp) av leverandører lokalisert i Finnmark er 1,6 % (av 235 mill. kr. i som 2008 er relatert til Statkrafts region Nord). Dataene muliggjør ikke å fordele innkjøpene på kraftverkgruppe Finnmark.

Denne fordelingen er imidlertid beheftet med betydelig usikkerhet. Det er opplagt at en del av leverandørene med postadresse i Sør-Norge har avdelingskontorer i den nordlige landsdelen, og som har vært involvert i en rekke av kjøpene av varer og tjenester. Dette gjelder eksempelvis de entreprenører som er involvert i vedlikehold og som representerer de største beløpene som er fakturert. Anslagene på den prosentvise andelen av disse innkjøpene som er gjort i de tre nordligste fylkene er derfor for lave. Det er imidlertid vanskelig å vurdere hvor mye for lave de er. Vi mener det er grunn til å tro at ca. 5 % av de 235 mill. kr vedrører kjøp hos leverandører i Finnmark. Dette gir en estimert årlig omsetning på 12 mill. kr i fylket. Vi tror dette er et forsiktig anslag. Vi kan eksempelvis henvise til estimatene til drift av Snøhvit hvor det anslås at 15 % av innkjøpene i driftsfasen vil skje i Finnmark (NHO, 2006).

4.2 Investeringer

Statkraft har investert betydelig i Nord-Norge i dette tiåret, eksempelvis vindmølleparken i Kjøllefjord. Det er vanskelig for rådmennene å anslå hvor mye av innkjøpene som gjøres lokalt. Lebesby kommune rapporterer at det var bare i anleggsfasen at varer og tjenester ble kjøpt lokalt av Statkraft. Utbyggingen av Kjøllefjord vindpark hadde en kostnad på ca. 400 mill. kr, hvorav rundt 30 mill. kr gikk til lokale bedrifter. Det var derfor en stor omsetningsøkning for lokale bedrifter i anleggsperioden, tatt i betraktning denne kommunens størrelse. Antall arbeidere var mellom 15-40 og disse personene leide kontorer, overnatting (ofte i private hus) og spiste på restauranter o.l. Anslagene viser at Statkraft brukte vel 16 mill. kr i regionen, Siemens ca. 3 mill. kr og en lokal entreprenør 12 mill. kr.

Rådmannen i Alta rapporterer at en del innkjøp av varer og tjenester gjøres lokalt. Blant annet er det lokale bedrifter som ivaretar brøyting og vedlikehold av anleggsveien til Alta kraftverk.

5. INDUSERTE VIRKNINGER

De induserte virkningene henspiller på den effekt Statkrafts virksomhet i fylket har på sysselsetting i både privat og offentlig sektor. Som vist i denne rapporten er Statkrafts kjøp av varer og tjenester svært store, særlig i nordnorsk målestokk. Statkrafts tilstedeværelse har derfor stor betydningen for næringsaktiviteten i landsdelen. Samtidig generer selskapets betaling av skatter og avgifter, samt de ansattes betaling av skatt, en betydelig aktivitet i offentlig sektor. Dette kapitlet drøfter disse sysselsettingseffektene. Målet med denne delen av rapporten er å gi rimelige estimater på disse.

5.1 Sysselsettingsvirkninger

Statkrafts aktivitet i Finnmark gir grunnlag for arbeidsplasser, både i privat og offentlig sektor. Til å beregne slike sysselsettingsvirkninger, blir ofte den såkalte PANDA-modellen benyttet. Vår analyse vil ikke bruke denne modellen direkte, men støtter seg på NIBR (2003) (vedrørende Kjensvatn kraftverk) og Agder Energi (2006) sine analyser som har benyttet PANDA i sine beregninger. Vi ser ingen grunner for at det skal være noen forskjeller av betydning i forhold til det som er denne rapportens formål. Videre vil vi også forholde oss til analysene utført i forbindelse med Norne, Snøhvit og Skarv (Henriksen m.fl., 2009; NHO, 2006).

For å beregne multiplikatorer i forhold til dette benytter vi de beregninger og multiplikatorer som er utledet av Agder Energi (2006) og som også er anvendt i Kjærland & Solvoll (2008). Ifølge denne rapporten opereres det med en indikator som innebærer ca. 2,5 ansatte pr. million kroner i innkjøp hos lokale/regionale leverandører. Dette har også rimelig konsistens med de andre rapportene som det er referert til, vedrørende Norne og Snøhvit, som begge opererer med en indikator i overkant av 2 (Andersen and Aanesen, 1994, NHO, 2006).

I 2008 var innkjøpene slik som redegjort for i kapittel 4.1. Disse tallene ansees også å være representative for nivået på kjøp av varer og tjenester i de kommende år. Siden andelen lokale/regionale innkjøp er beheftet med usikkerhet, legger vi også inn et høyt anslag (+20 %) og et lavt anslag (- 20 %) i forhold til det antydete middelanslaget fra kapittel 4.1. Dette gir tre anslag på sysselsettingsvirkninger i *privat* sektor:

- 24 årsverk (Lavt anslag).
- 30 årsverk (Middels anslag).
- 36 årsverk (Høyt anslag).

Når det gjelder sysselsettingsvirkninger for *offentlig* sektor, kan en i følge Agder Energi (2006) ta utgangspunkt i de skatter og avgifter som betales av selskapet og de ansatte til det offentlige. For 2006 korresponderte ca. 1,12 mrd. kr i skatter og avgifter til 1 300 ansatte i kommunesektoren, noe som gir et forholdstall på 923 000 kr i skatter og avgifter pr. offentlig ansatt. I følge tidligere drøfting i rapporten beløper skatter og avgifter betalt av Statkraft i Finnmark i 2008 seg til ca. 29 mill. kr. I tillegg kommer et beregnet beløp vedrørende skatt betalt av ansatte på om lag 1,8 mill. kr¹⁵, totalt ca. 31 mill. kr.

¹⁵ Basert på en gjennomsnittlig effektiv skattesats på 25 % og lønnsutbetalinger på drøyt 7 mill. kr i 2008.

Med dette utgangspunkt kan en beregne et basisanslag på sysselsettingsvirkninger i offentlig sektor til om lag 33 årsverk i Finnmark. Dette er selvsagt et usikkert anslag og det er derfor rimelig også i denne sammenheng å ta med både et lavt anslag (- 20 %), og et høyt anslag (+ 20 %). Dette gir tre anslag på sysselsettingsvirkninger i *offentlig* sektor:

- 26 årsverk (Lavt anslag).
- 33 årsverk (Middels anslag).
- 40 årsverk (Høyt anslag).

Med utgangspunkt i de ansatte Statkraft har i Finnmark med nåværende aktivitet, kan en dermed estimere sysselsettingsvirkningene for offentlig sektor (kommunene) og for andre bedrifter som underleverandører i regionen. Resultatene er presentert i tabell 5-1. Tabellen inkluderer en sensitivitetsanalyse av multiplikatorvirkningene – hhv. lav, middels og høy. Som det framgår av tabell 5-1, så viser våre beregninger at et middels anslag på de samlede sysselsettingsvirkningene av Statkraft sin ordinære virksomhet i Finnmark genererte ca. 80 årsverk i kommunal sektor og andre næringer i fylket i 2008. I tillegg kommer betydelige virkninger i kortere perioder i forbindelse med investeringer.

Tabell 5-1: Årlige sysselsettingsvirkninger (årsverk) for offentlig sektor og andre næringer i Finnmark av Statkrafts virksomhet i fylket. Beregnet med utgangspunkt i aktiviteten i 2008.

	Sysselsettingsvirkninger (middelverdier)			Totalt (ulike anslag)		
	Statkraft	Privat	Offentlig	Lav	Middels	Høy
	15	30	33	65	78	91

Vi vil også vedrørende de induserte virkningene av Statkrafts virksomhet i Finnmark supplere disse beregningene med relevante kommentarer fra de intervjuede rådmennene.

Rådmann i Lebesby nevner at Statkrafts tilstedeværelse (og økonomiske bistand) har gjort at kommunen har bygget ny havn som på sikt kan gi grunnlag for nye aktivitet. Rådmann i Alta peker på at veien til Alta kraftverk gjør naturområder tilgjengelig. Demningen er blitt en turistattraksjon og et viktig element i opplevelsesøkonomien. Dette skyldes både en spesiell beliggenhet og den store oppmerksomheten i vannkraftverkets byggefase. Rådmannen kjenner ikke detaljene, men ser ikke bort fra at flere av aktørene som opparbeidet seg kompetanse i anleggsperioden senere har stått sterkere i konkurranse om oppdrag i og utenfor kommunen.

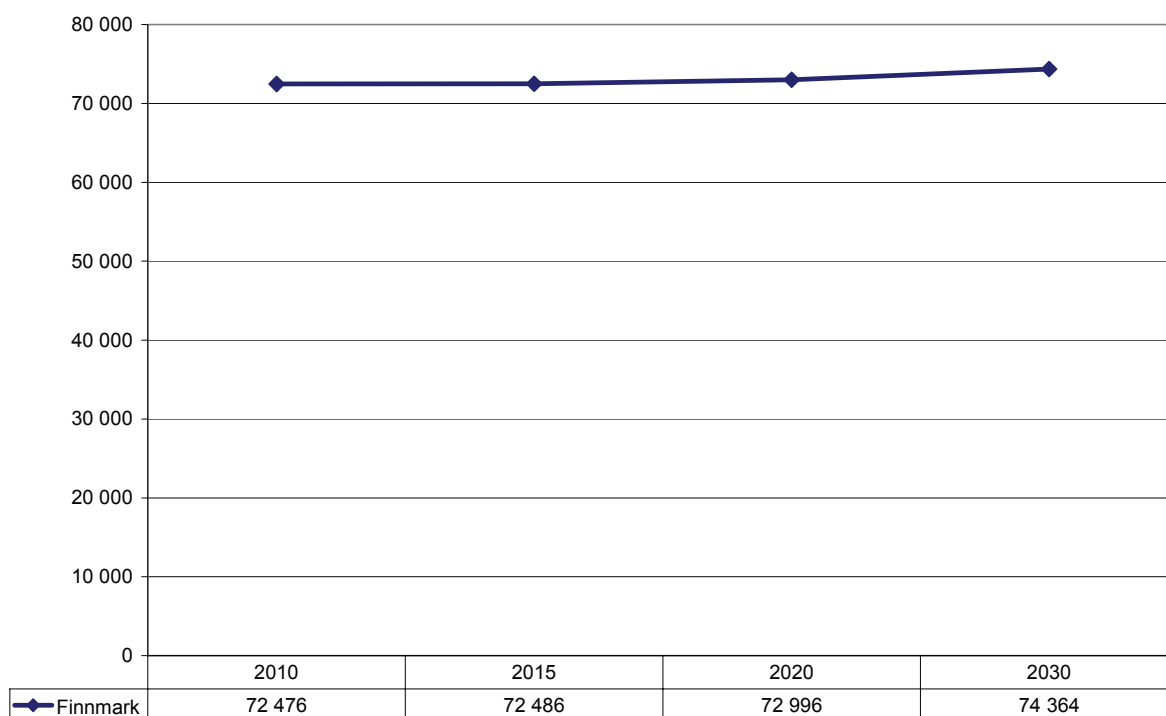
6. KATALYTISKE VIRKNINGER

Av alle ringvirkninger er de katalytiske virkningene vanskeligst å kvantifisere. I kapittel 1.2 ble det nevnt at virksomheten til en bedrift kan ha tilbudssidevirkninger (såkalte katalytiske virkninger) i form av at bedriftens virksomhet har stor eller helt avgjørende betydning for andre bedrifters lokaliseringvalg. Vi har delvis vært innom noe av dette i foregående kapittel, men vil her ytterligere nevne relevante momenter, samt formidle flere av rådmennenes uttalelser som kan kobles til dette punktet

6.1 Befolkningsutvikling

Lokalisering av bedrifter og industri vil bremse befolkningsnedgangen og trolig trekke til seg personer i arbeidsdyktig alder (20-66 år). Dette drøftes særlig i Econ Pöyry (2009). Vi har i denne sammenheng tatt med SSB sine anslag på framtidig befolkningsmengde i Finnmark, noe som viser en forventet økning i fylket (Figur 6-1).¹⁶ I hvilken grad Statkraft sin tilstedeværelse påvirker denne utviklingen, er selvsagt svært vanskelig å vurdere og er nok beskjeden sammenholdt med de mange andre faktorer som påvirker befolkningsutviklingen i et område.

Figur 6-1: Framskrevet befolkningsmengde for Finnmark (Kilde: SSB).

¹⁶ Prognosen er basert på alternativet middels nasjonal vekst (MMMM).

6.2 Lokaliseringsvirkninger

Rådmannen i Lebesby var også innom momenter som kan knyttets til slike forhold. Hun ser ingen umiddelbare lokaliseringseffekter for andre bedrifter av Statkrafts tilstedeværelse i kommunen. Den vellykkede utbyggingen av vindkraft har imidlertid gjort både kommunen og befolkningen positive slik at flere vindmølleparker kan bli lokalisert i kommunen. Dette vil generere ringvirkninger i utbyggingsfasen samt gi noen flere arbeidsplasser i kommunen. Vindmølleparken er en turistattraksjon og gir befolkningen håp om en fremtid med mer næringsaktivitet. God standard på infrastruktur, skole og helse gjør at kommunen virker som et attraktivt bosted sammenlignet med nabokommunene.

7. AVSLUTNING

Denne rapporten har som formål å avdekke Statkrafts samfunnsnytte og lokale betydning i Finnmark. Tilnærmingen er gjort med utgangspunkt i tradisjonelle ringvirkningsmodeller som omfatter direkte, indirekte, induserte og katalytiske virkninger.

I tillegg til sekundærdata fra Statkraft og andre kilder har undersøkelsen benyttet kvalitativ informasjon fra to kommuner i fylket. Rådmennene i de to kommunene ble intervjuet av flere grunner. Den viktigste grunnen var å få belyst ringvirkningene av Statkrafts aktivitet. Dette er virkninger som er vanskelige å fastsette og som ellers bare anslås gjennom multiplikatorer og tommelfingerregler. Videre var det nødvendig å finne ut om opplysningene som vi har hentet fra Statkraft, SSB osv. stemmer overens med virkeligheten. Intervjuene styrker, etter vår mening analysene i rapporten betraktelig. Basert på våre funn i denne rapporten er et utvalg av likheter og forskjeller mellom kommunene kortfattet oppsummert i tabell 7-1.

Tabell 7-1: Oppsummering av Statkrafts samfunnsnytte for Lebesby og Alta kommune.

	Lebesby	Alta
Direkte virkninger		
Eiendomsskatt	3 071 705	10 017 132
Naturressursskatt	2 427 490	7 916 276
Konsesjonsavgift	526 277	157 433
”Skatt og avgift” andel av driftsinntekter	4,4 %	1,6 %
Andre lokale kraftselskap	Nordkynn kraftlag	Alta kraftlag
Anvendelse skatt/avgift	Drift + invest. i infrastruktur	Drift
Engangsfordel	Delfinansiering av havn	Næringsfond
Konsesjonskraft	18 GWh	4 GWh
Anvendelse konsesjonskraft	Salg i marked	Kraft til egne bygg
Statkraft funksjoner	Renhold, inspeksjon	Vedlikehold (mulig ny adm.)
Sysselsetting Statkraft	7-8	15
Negative momenter	Ingen	For liten kompensasjon?
Ringvirkninger		
Kjøp lokalt (indirekte)	Lite (ingen) i driftsfase, mye i anleggsfasen	Noe handel + brøyting av anleggsveger
Økt næringsaktivitet (induserte)	Ledige bygg med mulighet for næring	Opplevelsesturisme
Lokaliseringsvirkninger (katalytiske)	God mottakelse og havn gjør at nye prosjekter legges hit	Minimalt (Statkraft er for liten aktør)
Annet	Vindmølleparken er fin	Inntekter fra Statkraft utgjør en liten del av driftsinntektene

Som vi har påpekt tidligere i rapporten gir virksomheten til Statkraft betydelige inntekter til vertskommunene i form av eiendomsskatt, naturressursskatt og konsesjonsavgift. Kun naturressursskatten er omfattet av inntektsutjevningen i inntektssystemet, slik at kraftinntektene gir et betydelig bidrag til kommunenes frie inntekter. Kommunene har også betydelige inntekter fra konsesjonskraften som de ”tildeles”. Disse merinntektene bidrar til at kraftkommunene kan ha høyere kvalitet på sin tjenesteproduksjon og på den kommunale infrastrukturen, enn det kommuner uten disse inntektene har mulighet til. Det er vårt inntrykk at de fordelene som nevnes ovenfor vurderes som betydelig større av rådmennene i kommunene, enn de eventuelle ulempene som naturinngrep og vannregulering gir.

Aktiviteten til Statkraft gir også ikke ubetydelige ringvirkninger i form av lokale innkjøp knyttet til driften av anleggene, samt i forbindelse med større investeringer i anlegg. Den

kompetansen som små lokale entreprenørbedrifter har bygget opp i tilknytning til leveranser ved byggingen av anleggene, gjør i ettertid at de stiller sterkere i konkurransen om andre typer oppdrag. Ellers er eksempelvis en generell positiv konsekvens av Statkrafts aktivitet at anleggsvegene gjør utmarken mer tilgjengelig for befolkningen.

Tabellen viser ulikheter mellom kommunene når det gjelder både størrelse og betydning av kraftinntektene. Hovedkonklusjonen er at Statkrafts aktiviteter i Finnmark spesielt og Nord-Norge generelt har betydning for landsdelen. Dette gjelder både målt i direkte pengemessige verdier og i form av positive ringvirkninger for annet næringsliv.

REFERANSER

- Agder Energi (2006). Agder Energi - Samfunnsrapport 2006. Asplan Viak AS.
- Andersen, M. & Aanesen, M. (1994). Ringvirkninger i Nord-Norge av utbygging av norne. SF 03/94.
- Bedriftskompetanse Vinn AS (2009). Kultur i Bodø. Publikumsundersøkelse. Ringvirkningsanalyse 2008. Bodø.
- BP (2006) konsekvensutredning skarv og Idun.
- Bråthen, s., Eriksen, K., Johansen, S., Killi, M., Lillebakk, L., Lyche, L., Sandvik, E., Strand, S. & Thune-Larsen, h. (2006a). Samfunnsøkonomiske analyser innen luftfart. Samfunnsøkonomi og ringvirkninger. Del 1: veileder. Molde, Møreforskning.
- Bråthen, S., Eriksen, K. S., Hjelle, H. M., Johansen, S., Lillebakk, L. M., Lyche, L., Sandvik, E. T. & Strand, S. (2006b). Samfunnsmessige analyser innen luftfart. Del 2: eksempelsamling. Molde, Møreforskning.
- Cooper, A. & Smith, P. (2005). The economic catalytic effects of air transport in Europe. Oxford, eurocontrol - experimental centre.
- Econ Pöyry (2009). Økt oljevirkosomhet og potensial for økt næringsvirkosomhet i Nord-Norge. Oslo.
- Hanssen, T.-E. S., Mathisen, T. A. & Solvoll, G. (2008) Polarsirkelen lufthavn. Trafikale og økonomiske konsekvenser av ny flyplass i Rana. Handelshøgskolen i Bodø.
- Henriksen, J. T., Salamonsen, K., Solvoll, G. & Sørnes, J.-O. (2009). Ringvirkninger av Skarvutbyggingen. Del 1, 2006-2009. Bodø, Nordområdesenteret/Senter for innovasjon og bedriftsøkonomi.
- Kjærland, F. & Solvoll, G. (2008). Statkraft på Helgeland. Dokumentasjon av samfunnsnytte. Handelshøgskolen i Bodø.
- Kjærland, F., Mathisen. T. A. & Solvoll, G. (2009). Statkraft i Nord-Norge. Samfunnsnytte og lokal betydning. SIB-rapport 6/2009. Handelshøgskolen i Bodø.
- Kommunal- og regionaldepartementet (2006). Inntektssystemet for 2006 for kommuner og fylkeskommuner.
- Kommunal og regionaldepartementet (2005). NOU 2005: 18. Inntektssystemet for kommuner og fylkeskommuner.
- Lehmann Brothers (2006). Valuation report on Statkraft.
- Lian, J. I., Bråthen, S., Johansen, S. & Strand, S. (2005). Luftfartens samfunnsnytte. Dokumentasjon av nytte og skisse til et løpende rapporteringssystem. Oslo, Transportøkonomisk institutt.
- NHO (2006). Ringvirkninger av Snøhvit og økt oljeaktivitet i nord.
- Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) (2003). Utbygging av Kjensvatn kraftverk - samfunnsmessige konsekvenser.
- NORUT (2008). OL i Tromsø i 2018 – effekter for næringslivet. Tromsø.
- PWC (2008). Granskningsrapport. "Terra-saken" i Rana kommune.
- Statens vegvesen (2006). Konsekvensanalyse. Håndbok 140 - veiledning.
- Statistisk sentralbyrå (2008). Kommune stat rapportering - hovedside.

VEDLEGG: INTERVJUGUIDE TIL INTERVJU AV RÅDMENN

Intervju om ringvirkninger av Statkrafts aktiviteter i Nord-Norge

Statkraft ønsker å synliggjøre samfunnsnyttene av sine aktiviteter i Nord-Norge. Handelshøgskolen i Bodø (HHB) har derfor fått i oppdrag å gjennomføre en analyse av ringvirkningene til Statkrafts aktiviteter. Det er et spesielt ønske om å trekke frem erfaringene til kommunene som er berørt av Statkrafts aktiviteter.

Erfaringene vil bli avdekket gjennom et telefonintervju. Temaer for samtalen vil være:

- Hvor store beløp utgjør kraftinntekter for kommunen? (konesjonsavgift, eiendomsskatt, naturressursskatt, verdi av konsesjonskraft, eventuelt utbytte fra eierandeler i andre selskap enn Statkraft).
- Hvordan har en kraftprodusents tilstedeværelse påvirket den økonomiske situasjonen til kommunen? Spesiell fokus på Statkraft.
- Er det prosjekter som kommunen vanskelig har kunnet gjennomføre uten kraftinntektene?
- Har du inntrykk av at en vesentlig del av Statkrafts kjøp av varer og tjenester finner sted hos personer og næringsliv i kommunen/regionen?
- Hva er de viktigste positive og negative virkningene av en kraftprodusents aktivitet? Spesiell fokus på Statkraft.
- Gjør Statkrafts aktiviteter at kommunen blir mer attraktiv for personer og næringsliv?
- Er det andre ringvirkninger (positive eller negative) ved Statkraft sin aktivitet som bør nevnes?

Handelshøgskolen i Bodø (HHB) ble etablert i 1985 under navnet Siviløkonomutdanningen i Bodø, og er en av tre handelshøgskoler i Norge. HHB tilbyr en rekke utdanninger på bachelor, master og PhD nivå, og forskning innen en rekke områder. Ved HHB er det totalt ca. 1000 studenter og om lag 80 ansatte.

Senter for Innovasjon og Bedriftsøkonomi AS ble etablert i 2004, og utfører utrednings- og forskningsoppdrag innenfor HHBs fagområder. Senteret er samlokalisert med HHB.

Bodø Graduate School of Business was established in 1985 and is one of three business schools in Norway. Located in Bodø, Northern Norway, we offer various business courses, research, post-graduate training and business development. Today, HHB has approximately 80 academic positions and roughly 1,000 students distributed across bachelor-, master- and PhD programs

Centre for Innovation and Economics was established in 2004, and carries out research projects within the same research areas as Bodø Graduate School of Business. The centre is located together with Bodø Graduate School of Business.

Handelshøgskolen i Bodø | 8049 Bodø
Tlf. 75 51 72 00 | hnb@hibo.no - www.hnb.no
www.hibo.no/SIB

Handelshøgskolen
i Bodø